

HÁLÓZATOK; RENDSZEREK ÉS TERVEZÉSÜK

Bob McKee

Birminghemi Műszaki Egyetem, Anglia

Mit értünk hálózaton? Ez a szó fedhet egy könyvtárpolitikai formációt (akár önkéntes alapon szerveződő együttműködésről, akár felülről elrendelt koordinációról van szó) és technikai lehetőségeket is.

Vizsgáljuk meg röviden a könyvtárpolitikai vonatkozásokat! A legelső könyvtárak még valószínűleg össze tudták gyűjteni a világ minden rögzített tudását, és lehetséges, hogy — a könyvtáros lelke mélyén — ez az abszolút cél még mindig létezik, olyan témakörök tárgyalásakor jutva felszínre, mint az "egyetemes" tizedes osztályozás, bibliográfiai ellenőrzés vagy állománygyarapítási politika. Az új technika egyik varázsa a könyvtárosok szempontjából éppen az a gondolat lehet, hogy végső soron az egyetemes tudás akár egyetlen mikrochipen is elfér majd.

Az Egyesült Királyságban mélyszegélyes ellenérzéssel viseltetnek az olyan összehangolt tervezéssel szemben, amely az "egyetemes" ellenőrzés koncepciójából ered. A brit könyvtári rendszer lépésről lépésre épült ki. Az egyes könyvtárak szervezeti és pénzügyi struktúrái inkább az önállóságnak kedveznek, mint az együttműködésnek, és igen világos különbségek vannak a közművelődési, a felsőoktatási és a szakkönyvtárak között a célok és feladatok, illetve etikai szempontjaik tekintetében.

Az önkéntes forrásmegosztásra épülő hálózatok ennek ellenére megszokottak, mind a könyvtárközi kölcsönzésben (regionális társulások vagy a British Library dokumentumellátó központjára alapozott országos könyvtárközi kölcsönzési rendszer), mind pedig az osztott katalógizálásban. Számos olyan katalógizáló kooperációs kör működik (ezek számítógépes hálózatok segítségével építik a katalógusrekordok közös adatbázisát), amely helyi kezdeményezésként és kutatási programként indult, mára azonban a könyvtári szolgáltatások országos infrastruktúrájának részévé vált. Kitűnő példája ez annak, ahogy az alkalmazott kutatás végül át tudja

formálni a gyakorlatot. Aztán természetesen ott van az az országos (és nemzetközi) támogatás, amelyet az AACR-en és a British Library legkülönbözőbb szolgáltatásain (pl. a brit nemzeti bibliográfia) keresztül kapott a bibliográfiai szabványok, illetőleg szolgálat kidolgozása.

Jelenleg egy erőteljes elmozdulás figyelhető meg a hálózat továbbfejlesztése irányában, részben a technikai lehetőségeknek köszönhetően, részben pedig a gazdaság nyomására, amely megköveteli a szolgálat ésszerűsítését és a források optimális határfokú bevetését. A folyamatban lévő kutatások középpontjában a "Könyvtári és Információs Terv" (Library and Information Plan) koncepciója áll. Ez egy minden könyvtártípust (közművelődési, felsőoktatási és szakkönyvtárakat), illetőleg mind az állami, mind a magánintézményeket érintő ötéves terv a szolgáltatás összehangolására, meghatározott földrajzi egységen belül. További kutatások ezt az "elektronikus tudakozó hálózat" koncepciójához kötik, amelynek révén egy meghatározott régió mindegyik résztvevő könyvtárát elektronikus hálózat kapcsolná össze, a bármely szolgáltatási ponton jelentkező használatnak lehetővé téve, hogy a hálózat közvetítésével hozzáférhessen minden résztvevő megosztott dokumentumbázisához.

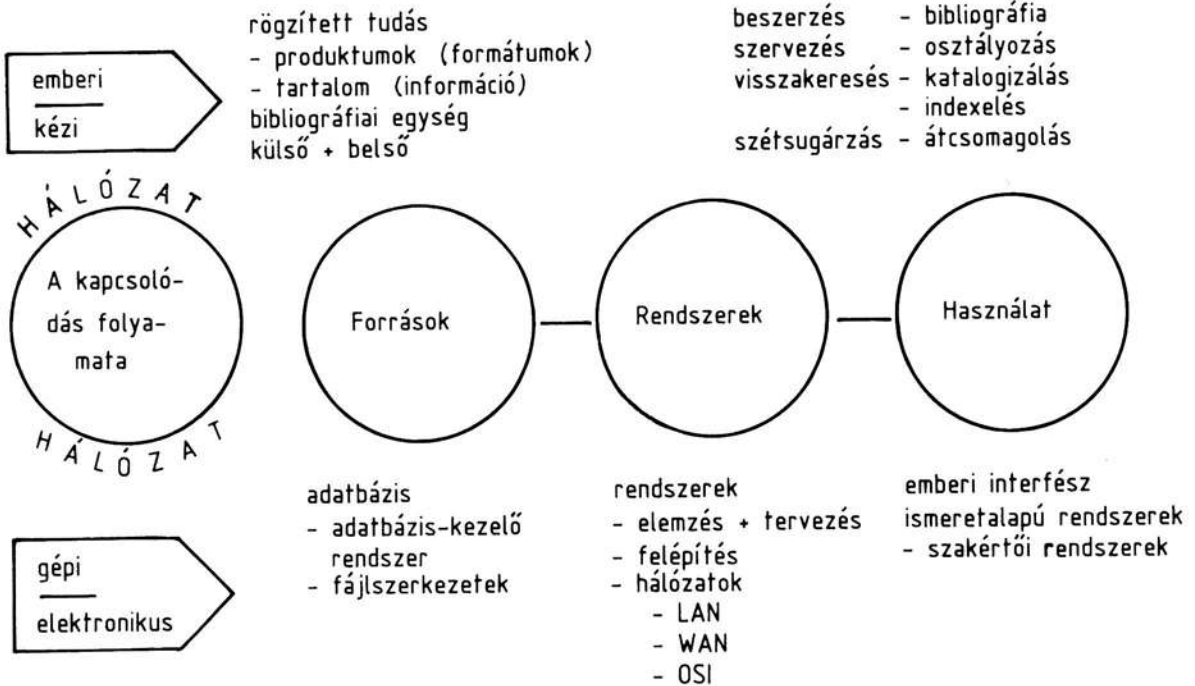
Mindez összekapcsolja a politikai kérdéseket a technikai lehetőségekkel. Az Egyesült Királyságban a számítógépes információs rendszerek fejlődése a technikai haladás három szakaszát járta végig, ami az ilyen rendszerek három fő funkciójának felel meg. Az első szakaszt a számítási képesség növekedése fémjelzi (a mikrochip-technológia fejlődése), a második szakaszban ehhez hozzáadódott a tárolási kapacitás fejlődése (mágneslemez), a harmadik szakaszban folyamatosan fejlődik a számítási képesség (egyre nagyobb kapacitású mikrochipek) és a tárolás

(optikai lemez), ezzel egyidejűleg az adatátviteli kapacitás is jelentős mértékben megnő (digitális rendszerek, száloptika).

Ez megváltoztatja az információs hálózatok szerkezetét. Többek között módosítja a rendszer centralizált és decentralizált elemeinek viszonyaival kapcsolatos költséghatékonysági döntéseket, illetőleg elősegíti a helyi hálózatok (local area network = LAN) és a távhálózatok (wide area network = WAN) integrálását.

Ki lehet dolgozni egy olyan modellt, amely interaktív elektronikus hálózatba kapcsolja az adott könyvtárat és más könyvtárakat, ill. információforrásokat; vagy az adott könyvtárat és az információs termelőket, ill. szolgáltatókat; vagy az adott könyvtárat és annak intézményi környezetét; végül az adott könyvtárat és annak olvasótáborát. Ezek a technikai fejlemények azt jelentik, hogy az információs hálózatok a számítástechnikai, ill. információs rendszerek diszciplinájának egyfelől, a könyvtári, ill. informatikai stúdiumoknak másfelől egyaránt szerves részei (1. ábra).

Könyvtár + informatika

Számítástechnikai + tájékoztatói rendszerek

1. ábra

Mostanában az foglalkoztat bennünket, hogyan lehetne meghatározni azokat a pontokat, ahol ez a két diszciplína érintkezik, illetőleg szétágazik. Milyen szintű technikai hozzáértést célozzunk meg a könyvtári-informatikai képzés keretében? A válasz a képzés céljától függ. Olyan szakembereket kívánunk-e képezni, akik elméletileg felkészültek és tájékozottak, vagy olyanokat, akik sokféle rendszert és szoftvert képesek használni, vagy olyanokat, akik képesek egy meghatározott könyvtári funkció, ill. környezet számára megfelelő rendszereket és szoftvereket kiválasztani, ill. meghatározni, vagy esetleg olyanokat, akiknek megvannak a technikai ismereteik egy rendszer megtervezéséhez?

A hálózatokkal kapcsolatos munka – a technikai képességek szempontjából – megkívánja a könyvtár és informatika, ill. a számítástechnikai és tájékoztatói rendszerek közötti határvonal kijelölését. Azt is megköveteli, hogy felülvizsgáljuk a hagyományos tantervi tartalmakat. Ha új elemekkel bővül a – mind időtartamában, mind a hallgatók megterhelése szempontjából véges – képzés, mit iktassunk ki a régi elemek közül, hogy helyet csináljunk az új tananyagoknak? Az elektronikus hálózatok működtetése megköveteli, hogy pontosan fogalmazzuk meg a képzés céljait és tervezett eredményét.

Fordította: Mándy Gábor

McKEE, B.: Hálózatok; rendszerek és tervezésük

Bár a brit könyvtárak szervezeti és pénzügyi mechanizmusai nem kedveznek az együttműködésnek, az önkéntes forrásmegosztáson alapuló hálózatok igen elterjedtek. Az információs technológia fejlődése és a gazdasági tényezők egyaránt a számítógépes hálózatok létrehozását ösztönzik, s ez a szakmai képzést illetően is egy sor kérdést vet fel (milyen szintű technikai hozzáértést célozzunk meg, mit várunk a végzett hallgatóktól, mit vegyünk be a tantervbe és mit hagyjunk ki belőle, hogy ne hosszabbodjon a képzési idő, és ne fokozódjon a hallgatók megterhelése stb.). A képzés céljait és kívánatos eredményét pontosan kell megfogalmaznunk.

* * *

МАККИ, Б.: Сети; системы и их планирование

Несмотря на то, что организационные и финансовые механизмы не способствуют сотрудничеству, сети, основанные на добровольном распределении источников, весьма распространены. Развитие информационной технологии и экономические факторы в одинаковой мере стимулируют создание электронно-вычислительных сетей, и в результате этого немедленно возникает ряд вопросов, связанных с подготовкой специалистов: каким должен быть технический уровень специалистов, как дополнить учебную программу без того, чтобы не увеличивать время подготовки и нагрузку будущих специалистов и т. д. Необходимо точно определить цель и желаемый результат обучения и подготовки.

McKEE, B.: Networking; systems and design

The organisational and financial structure of libraries in the UK do not support co-ordination. However, networks based on resource sharing are quite common in the country. Both the development of information technology and the economical factors motivate the establishment of computer networks. This leads to several problems concerning education, like the expected level of technological expertise, what to include in and what to exclude from the curricula of training courses, optimum training duration and maximum permissible workload to graduate students etc. The objectives and intended outcomes of the training courses should be defined precisely.

* * *

McKEE, B.: Netze; Systeme und ihre Planung

Obwohl die organisatorischen und finanziellen Mechanismen der britischen Bibliotheken die Zusammenarbeit nicht begünstigen, sind die Netze auf der Basis der freiwilligen Quellenverteilung weitverbreitet. Die Entwicklung der Informationstechnologie ebenso wie die wirtschaftlichen Faktoren bewegen zum Zustandbringen der Rechner-netze, und das wirft auch bezüglich der Fachbildung eine Menge Fragen auf (welche Stufe der Technischen Sachkenntnisse muss zum Ziel gesetzt werden, was erwarten wir von den absolvierten Studenten, was muss in den Unterrichtsplan aufgenommen und was soll ausgelassen werden, damit die Bildungszeit nicht verlängert, und die Belastung der Studenten nicht steigt, usw.). Die Zwecke und das erwünschte Resultat müssen genau konzipiert werden.